

بررسی عملکرد شهرداری در چهارچوب حکمرانی خوب شهری (نمونه مورد مطالعه: شهر بابلسر)

علی اصغر آدینه وند* - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه شهید چمران اهواز، اهواز، ایران.
مریم حاجی زاده - دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه تربیت معلم کرج، کرج، ایران.
مصطفی قدمی - عضو هیئت علمی گروه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه مازندران، مازندران، ایران.

Investigation of the performance of the Municipality in the :framework of good municipal rule a case study of Babolsar City

One-sided and subject-focus look will bring about many problems for a city; the only ways to meet these problems are public supervision (accountability) and cooperative action; these two ways can increase the level of efficiency. This study aimed at providing a comprehensive definition and analysis of the good municipal rule. Furthermore, this study was an attempt to present a set of indexes for developing good municipal rule in Iran, and to investigate these indexes in the municipal management of Babolsar city. When it came to the Research method and data collection tools of the study, descriptive survey method, analytic method and questionnaire were used. Hypotheses of the study were based on the fact that three factors, cooperation, accountability and efficiency, were in an inappropriate level in Babolsar City, and there was a significant difference between the educated people and other citizens of this city in terms of cooperation. Investigating these hypotheses, average level of cooperation and efficiency were -0.024 and -0.025 respectively. These numbers showed that the level of cooperation and efficiency were in a low level in Babolsar City. However, educated citizens showed more interest in cooperating with the municipality: the average level of cooperation was 0.05. As far as the accountability of the municipality was concerned, the citizens believed it was in an average level: the average level of accountability was 0.094. Our analysis showed that the main hypothesis of the study and also the secondary hypotheses of the study, except the hypothesis which considered the factor of accountability in a lower level, could be supported. To investigate the above mentioned hypotheses, ANOVA and LSD were used. 65 percent of the population of the study were men and the rest (35 percent) were women; all these participants were above the 18 years old and the average level of age was 38.8. Furthermore, an average of the participants had a degree higher than the diploma. Generally speaking, these participants were classified as follows: the educated people who lived in Babolsar, those who consulted to the Babolsar's municipality, and businessmen of Babolsar city. These participants were selected through simple random sampling and then were investigated.

Keywords: Population explosion, good municipal rule, public supervision, cooperative action, efficiency, effectiveness

چکیده

نگاه یکسویانه و موضوع‌محور می‌تواند منجر به بسیاری از مشکلات برای یک شهر شود؛ تنها راه برای رفع آن، نظارت عمومی (پاسخگویی) و عمل مشارکتی و با تکیه بر این دو مؤلفه، بالا بردن سطح کارایی است. هدف این تحقیق، تعریف و تحلیلی جامع از حکمرانی خوب شهری و همچنین ارائه مجموعه‌ای از شاخص‌ها برای توسعه حکمرانی خوب شهری در ایران و بررسی این شاخص‌ها در مدیریت شهری، شهر بابلسر است. روش تحقیق و گردآوری مطالب، پیمایشی، توصیفی، تحلیلی، مبتنی بر پرسشنامه است. فرضیات تحقیق مبتنی بر این است که به نظر می‌رسد سه مؤلفه مشارکت، پاسخگویی و کارایی در شهر بابلسر در سطح مناسبی نباشد و بین نظرات افراد تحصیل کرده و سایر شهروندان خصوصاً در رابطه با مشارکت تفاوت معناداری وجود داشته باشد. که با بررسی فرضیات، مشارکت با میانگین $(X = -0.024)$ و همچنین کارایی با میانگین $(X = -0.025)$ ارزیابی شده‌اند. این اعداد بیانگر این هستند که مشارکت و کارایی شهرداری بابلسر در سطحی پایین قرار دارند. اما شهروندان تحصیل کرده با میانگین $(X = 0.05)$ نسبت به سایر گروه‌ها از رغبت بیشتری نسبت به همکاری با شهرداری برخوردار هستند. اما میزان پاسخگویی شهرداری بابلسر با میانگین $(X = 0.094)$ در سطحی متوسط توسط شهروندان ارزیابی شده است. با توجه به بررسی‌های صورت گرفته صحت فرضیه اصلی و فرضیه‌های فرعی ما جز فرضیه دوم که پاسخگویی را نیز در سطح نامناسبی بیان داشته بود (که با توجه میانگین‌ها در سطح متوسط است) تایید می‌شود. برای بررسی فرضیات بالا از آزمون‌های سطح معنی داری (ANOVA) و همچنین روش آمار استنباطی (LSD) استفاده شده است. کل جامعه آماری متشکل از ۶۵ درصد مرد، ۳۵ درصد زن با طیف سنی ۱۸ سال به بالا، میانگین سنی ۳۸٫۸ و میانگین سواد تقریبی بالاتر از دیپلم تشکیل شده است که به سه گروه: ۱. افراد تحصیل کرده مقیم بابلسر، ۲. مراجعه کنندگان به شهرداری بابلسر، ۳. کسبه مقیم بابلسر، تقسیم و به صورت نمونه‌گیری ساده انتخاب و بررسی شده‌اند. واژگان کلیدی: انفجار جمعیت، حکمرانی خوب شهری، نظارت عموم، عمل مشارکتی، کارایی و اثربخشی.

مقدمه

امروزه، جمعیت مردمی که در مناطق شهری زندگی می‌کنند از تمام ادوار تاریخ انسان بیشتر است. روند شهرنشینی غیر قابل بازگشت است. تخمین زده شده است که جمعیت شهری دنیا تا سال ۲۰۲۵ دو برابر شده و به بیش از ۵ میلیارد نفر خواهد رسید که بیش از ۹۰٪ این رشد در کشورهای در حال توسعه خواهد بود (UN-HA- BITAT, ۲۰۰۳). اما این‌ها تنها عدد هستند؛ شهرها به عنوان موتورهای رشد و توسعه اجتماعی دارای پتانسیلی باورنکردنی هستند که بی شک باید مورد توجه قرار گیرند (Lewis and mioch, ۲۰۰۵, ۵۰). مدیریت شهری در آینده به طور اعم و در قرن بیست و یکم به طور اخص مواجه با چالش خواهد بود؛ چالشی که خود برآمده از تغییر و تحولات فناورانه، جمعیتی، اقتصادی و سیاسی و بین‌المللی است. امروزه در دنیا پذیرفته شده است که توسعه پایدار شهرها در صورتی تحقق می‌یابد که اهداف مردم سالاری، برابری در خدمات رسانی و حفظ محیط زیست با شکل‌گیری مدیریت واحد شهری و با رعایت اصول علوم روز شهرسازی، حمل و نقل شهری و تقسیم عادلانه منابع و درآمد شهری توأمان دنبال شود (صالحی، ۱۳۸۱، ص ۵۱). بی‌عدالتی‌های درونی شهرها بسیار شگرف است. بسیاری از شهرهای کنونی با واقعیت‌های ویرانگری روبرو هستند، که در میان آن‌ها: بیکاری، خشونت، آلودگی، ناامنی، شرایط زندگی زیر استاندارد، و آسیب‌پذیری در برابر اثرات انسانی مشهود است (Lewis and mioch, ۲۰۰۵, ۵۰). جامعه جهانی نیز به این نتیجه رسیده است که مشکل عمده مدیریت شهری کمبود منابع مالی یا تکنولوژی مدرن و یا نیروی انسانی ماهر نیست، بلکه مشکل اصلی در شیوه اداره این عوامل است. با توجه به اینکه شهرها به عنوان نیروی محرک رشد اقتصادی و نیز کانون کار و فعالیت و موقعیت‌های اجتماعی، کشورهای جهان محسوب می‌شوند، در وضعیت موجود مدیریت شهری بایستی دارای مؤلفه‌هایی چون شفافیت، پاسخگویی، مشارکت طلبی، قانون‌مداری، کارآمدی، اجماع‌گرایی باشد (ترابی، ۱۳۸۳، ص ۶). زنان به عنوان یکی از گروه‌ها و نیروهای رشد اصلی

و تأثیرگذاری اجتماعی در حیات مدنی شهرها، امروزه دارای نقشی پررنگ در مقوله‌های مرتبط با اداره شهرها هستند. هیچ جامعه‌ای نمی‌تواند توسعه یافته تلقی شود مگر آن که در آن، مشارکت همه جانبه و خودآموزی اجتماعی و مدنی کامل انجام پذیرد (خلیلی، ۱۳۸۶، ص ۷). این نگاه همه جانبه به توسعه‌یافتگی اجتماع، بیش از پیش ضرورت توجه به مشارکت و نقش‌پذیری مردم در اداره امور شهرها و از طرفی دیگر پاسخگو بودن مدیریت شهری در قبال نیازهای آن‌ها در شهرها را، دو چندان می‌کند. از سویی دیگر با مطرح شدن رویکرد «حکمرانی خوب شهری» در مدیریت شهری طی دهه اخیر، اثرگذاری همه‌ارکان تأثیرگذار شهری بر مدیریت شهر، با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، به طور جدی مورد تأکید قرار گرفته است (شهیدی، ۱۳۸۶، ص ۴۶). محوریت این رویکرد در مدیریت شهری بر مبنای توسعه‌ای مردم‌سالار و برابر خواهانه، برای تأثیرگذاری تمامی نیروهای زینفع و ذی‌نفع در اداره امور شهرها و همچنین پاسخگویی به تمامی نیازهای این گروه‌ها است (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۵). طی یک فرآیند طولانی ولی رضایت‌بخش، اجماع گسترده‌ای هم از طرف نهادهای بین‌المللی و هم از طرف اقتصاددانان در مورد باز تعریف وظایف حاکمیتی دولت شکل گرفت. مجموعه این تلاش‌ها به این نتیجه منجر شد که برای آنکه یک دولت مشخص بتواند وظایف اصلی خود را در زمینه اصلاح نواقص بازار و حذف موارد شکست آن، افزایش رقابت‌پذیری، اصلاحات نهادی، دستیابی به بازارهای آزاد و بهبود سرمایه اجتماعی به درستی انجام دهد باید از چندین ویژگی برخوردار باشد که در قالب حکمرانی خوب تعریف می‌شود (نقیبی منفرد، ۱۳۸۹، ص ۱۰۷).

برای گریز از مشکلات اداره مناطق شهری نیاز به درک معنای عبارت حکمرانی خوب و توسعه مکانیسم‌های مرتبط با آن برای ارزیابی می‌باشیم (lockwood, ۲۰۰۹, ۷۵۵). اصطلاح «حکمرانی» و «حکمرانی خوب» به نحو گسترده‌ای در ادبیات توسعه رواج پیدا کرده و حکمرانی بد به عنوان یکی از علل اساسی ناکامی جوامع امروزی در

دستیابی به توسعه معرفی شده است. این در حالی است که نهادهای مالی بین‌المللی و کمک‌کنندگان جهانی نیز وام‌ها و کمک‌های مالی خود را معطوف به شرایطی کرده‌اند که متضمن اجرای مؤلفه‌های حکمرانی خوب است. از لحاظ تاریخی مفهوم حکمرانی به اندازه تمدن بشری قدمت دارد و بسته به سطح آن (ملی، منطقه‌ای و محلی) مجموعه‌ای از بازیگران رسمی و غیررسمی را که بر جریان تصمیم‌گیری تأثیر گذار هستند را در بر می‌گیرد. آن دسته از ویژگی‌ها و مشخصه‌هایی که دولت به واسطه برخورداری از آن‌ها به عملکردهای اقتصادی مطلوبی دست یافته است بر حسب مطالعات مختلف با تغییراتی همراه بوده‌اند اما این تغییرات به هیچ وجه منافی همدیگر نیستند بلکه بعضی از مطالعات نسبت به بعضی دیگر کامل‌ترند. یک مبنای اساسی برای ویژگی‌های حکمرانی خوب، شاخص‌های هشت‌گانه‌ای است که توسط برنامه توسعه سازمان ملل ۱ و بانک جهانی مطرح شده‌اند. این شاخص‌ها به ترتیب عبارتند از: **مشارکت^۲، حاکمیت قانون^۳، شفافیت^۴، مسوولیت‌پذیری^۵، اجماع سازی^۶، عدالت و انصاف^۷، پاسخگویی^۸، کارایی و اثربخشی^۹.**

مواد و روش‌ها

روش تحقیق و گردآوری مطالب اسنادی، پیمایشی، توصیفی، تحلیلی، مبتنی بر پرسشنامه است؛ بدین معنی که با بررسی اسناد و مدارک و نوشته‌های صاحب‌نظران مختلف، سعی شده است که مفهوم صحیح حکمرانی خوب شهری عرضه شود و با استفاده از شاخص سازی برای مؤلفه‌های حکمرانی خوب شهری ارتباط منطقی بین این نوع مدیریت جدید جهانی و مدیریت شهرهای ایران برقرار شود. و همچنین شهر بابلسر به عنوان نمونه مورد مطالعه قرار گرفته شده است که تا چه حد مؤلفه‌های حکمرانی خوب شهری در مدیریت شهری شهر بابلسر در سطح قابل قبولی است.

بدین منظور کل جامعه آماری به سه گروه متفاوت شامل، افراد تحصیل کرده ساکن بابلسر (بالاتر از لیسانس)، مراجعه‌کنندگان به شهرداری و کسبه ساکن بابلسر

تقسیم شده است. در این تحقیق از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌بندی شده با حجم نمونه ۱۰۰ نفر با ترکیبی از افراد زن و مرد در طیف سنی ۱۸ سال و بیشتر استفاده شده است. پرسشنامه به ۴ دسته سؤالات تقسیم شده است که شامل:

۱- ویژگی‌های اجتماعی - جمعیتی افراد (سن، جنس، شغل، تحصیلات و غیره)؛ ۲- نگرش افراد به همکاری و همچنین نحوه و میزان مشارکت با شهرداری و شورای شهر در سال گذشته؛ ۳- پاسخگویی مدیران و کارکنان شهرداری و نحوه رفتار آن‌ها با مراجعه‌کنندگان؛ ۴- میزان کارایی و اثر بخشی شهرداری و شورای شهر در اداره شهر بابلسر می‌باشد.

کل جامعه آماری این تحقیق شامل ۶۵ درصد مرد، ۳۵ درصد زن، با طیف سنی ۱۸ سال به بالا، میانگین سن ۳۸ و میانگین سواد بالاتر از دیپلم می‌باشد. با توجه به توضیحات بالا در این فصل برای هر یک از مؤلفه‌ها، معرف سازی شده است و در ادامه به سنجش هر یک از این معرفه‌ها در قالب طیف لیکرت (۲- = کاملاً نامطلوب، ۱- = نامطلوب، ۰ = بی نظر، ۱ = مطلوب، ۲ = کاملاً مطلوب) در شهر بابلسر پرداخت شده است. در مرحله بعد با جمع بندی این معرفه‌ها به میزان برقراری مؤلفه اصلی یعنی عملکرد شهرداری بابلسر در چهارچوب حکمرانی خوب شهری رسیده‌ایم و در آخر با توجه به ارزیابی آنوای یک طرفه و تست LSD فرضیات خود را بررسی کرده‌ایم.

بیان مسئله

تحولات دوران حاضر، خصوصاً نیم قرن اخیر شکل جدیدی به جامعه شناسی شهری و همچنین روابط بین آن داده است. جامعه نوین شهری با ویژگی‌هایی چون ناهمگونی جمعیتی، تحرک اجتماعی بالا، تفکیک و قشربندی گسترده و سازمان دهی اجتماعی و سیاسی جدید به همراه مطالبات گوناگون و پراکنده سیاسی اجتماعی و مدنی شهروندان زمینه شکل‌گیری روابط جدید میان آنان و حکومت‌های محلی (دولت‌های شهری) شده است (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۲). این تحولات به طبع

زمینه را برای دیدگاهی جدید در مدیریت (خصوصاً مدیریت شهری) باز کرده است. بر اساس این دیدگاه جدید، حکمرانی فرایندی است که مشکلات و معضلات جامعه (جامعه شهری و شهر) با تلاش و تکاپوی جمعی و با اتکا به قدرت عمومی و به کارگیری آن حل می‌شود و سامان می‌یابد و هرگاه چنین مفهومی از حکمرانی بر کیفیت و نحوه انجام وظایف آن تاکید کند، مفهوم حکمرانی خوب^۱ مطرح می‌شود (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۱۴).

این واژه شاید برای اولین بار در سال ۱۹۷۹ توسط ویلیام سون^۲ در ادبیات اقتصادی بکار گرفته شد و در سال ۱۹۸۰ به بعد کاربرد این واژه بیشتر گردید و هنگامی که بانک جهانی^۳ در سال ۱۹۸۹ گزارش سالانه خود را به حکمرانی خوب اختصاص داد، هیچ‌کس تصور نمی‌کرد که حکمرانی خوب جایگاه خود را بدین شکل در ادبیات توسعه گسترش دهد (ستوده، ۱۳۸۷، ص ۲). با پاگرفتن این تئوری و همچنین افزایش چشم‌گیر جمعیت شهری و بالا رفتن میزان مطالبات شهروندان، دولت‌های مختلف که بازخورد سیاست‌های خود را در شهر می‌دیدند، عمیقاً حکمرانی خوب را مورد مطالعه قرار دادند (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۲۲) که نتیجه آن تعریفی بود از کمیته اسکان سازمان ملل متحد^۴. از نظر این کمیته: حکمرانی خوب شهری مجموعه‌ای از افراد، نهادها، بخش عمومی و خصوصی است که امور شهر را برنامه‌ریزی کرده و اداره می‌نماید. در واقع فرایندی مستمر از تطبیق و همسوسازی منافع متضاد و متفاوت افراد و گروه‌هاست. این فرایند شامل نهادهای رسمی و غیر رسمی و نیز سرمایه اجتماعی شهروندان است. حکمرانی شهری پیوند ناگسستنی با رفاه شهروندان دارد. حکمرانی خوب شهری باید شهروندان را در دسترسی به مزایای شهروندی یاری رساند. رشد شهرنشینی در ایران طی دهه‌های اخیر رشد شتابانی داشته است که باعث بروز مشکلاتی چون تمرکز جمعیت، آلودگی، حاشیه‌نشینی، کمبود مسکن، مهاجرت روستاییان و مشکلاتی از این قبیل شده است، این مشکلات وجود یک سیستم مدیریتی جدید شهری را طلب می‌نماید که فرایند تدوین و اجرای خط‌مشی‌های

عمومی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی را با مشارکت سازمان‌های جامعه مدنی و رعایت اصول مشارکت^۵، پاسخگویی^۶ و اثربخشی^۷ صورت دهد (رومیانی، ۱۳۸۲، ص ۳۰).

شهرهای ایران خصوصاً در سال‌های اخیر رشد شتابان و ناموزونی را تجربه کرده‌اند. با توجه به این رشد شتابان شهرنشینی و همچنین عدم وجود سیستم مدیریتی کارآمد چه در گذشته و چه در حال به نظر می‌رسد وجود سیستم مدیریتی جدید که نگرشی پویاتر به شهر و شهروندان داشته باشد، لازم است.

شهر بابلسر، شهری با سابقه در مدیریت شهری است که تبلور نمادهای شهری در آن به پهلوی اول می‌رسد. با توجه به اینکه مدیریت شهرهای ایران در سطح پایینی است به نظر می‌رسد که شهر بابلسر نیز از این قاعده مستثنی نیست و نیازمند سیستم مدیریتی جدید و پویا تری می‌باشد تا بتواند میزان اثرگذاری خود را در شهر افزایش دهد. در این مقاله سعی شده است، شاخصه‌های مهم حکمرانی خوب شهری را که حال جایگاه آن در توسعه و مدیریت شهری مورد تایید همگان قرار گرفته است، را مورد مطالعه قرار دهیم و با استفاده از معرفه سازی از مؤلفه‌های کلان حکمرانی خوب شهری، میزان رعایت اصول حکمرانی خوب شهری را در شهرداری بابلسر، بررسی کنیم. با توجه به مطالعات انجام شده بر اساس رویکرد حکمرانی خوب شهری سه پارامتر مشارکت، پاسخگویی و اثر بخشی مهم‌ترین شاخص‌های این مدیریت هستند که در این مقاله سعی شده است به طور اخص مورد مطالعه قرار گیرند. که تا چه حد این پارامترها در مدیریت شهری بابلسر رعایت و به کار گرفته می‌شوند.

اهداف

بحث پیرامون حکمرانی خوب شهری طی چند دهه اخیر در جهان خصوصاً توسط برنامه توسعه سازمان ملل و همچنین توسط بانک جهانی مطرح شده است. در کشور ما مدت زیادی نیست که این موضوع وارد ادبیات مدیریتی شده است و بیشتر بررسی‌ها در زمینه ترجمه متون مختلف

1-good governance
2-william soon
3-STOWE
4-UNPD(UN-HA-BITAT,2003)

5-participation
6-Accountability
7-Resposiveness

صورت گرفته است که به مبانی نظری حکمرانی خوب پرداخته شده است. هدف این مقاله ضمن بررسی مبانی نظری حکمرانی خوب، خصوصاً حکمرانی خوب شهری سعی شده است که برای این مؤلفه‌ها، معرفه سازی بومی صورت گیرد و همچنین شهر بابلسر را به عنوان نمونه مورد بررسی قرار دهد تا الگویی باشد برای مطالعه سایر شهرهای ایران.

سوالات تحقیق

سوال اصلی:

۱. آیا عملکرد شهرداری بابلسر در چهارچوب رویکرد حکمرانی خوب شهری مناسب بوده است؟

سوالات فرعی

۱. آیا مشارکت و همکاری میان شهروندان و شهرداری در امور مختلف شهری (بابلسر) وجود دارد؟
۲. میزان این مشارکت و همکاری در چه سطحی است؟
۳. میزان پاسخگویی مدیران شهری به مردم در چه سطحی است؟
۴. میزان کارایی و اثر بخشی شهرداری و همچنین شورای شهر در چه سطحی است؟
۵. میزان رضایت‌مندی مردم از مدیران شهری در چه سطحی است؟
۶. آیا بین افراد تحصیل کرده و سایر شهروندان در زمینه های مختلف شهرداری تفاوت نظر وجود دارد؟

فرضیات

فرضیه اصلی

۱. به نظر می‌رسد عملکرد شهرداری بابلسر در چهارچوب حکمرانی خوب شهری مناسب نباشد.

فرضیات فرعی

۱. به نظر می‌رسد مشارکت و همکاری بین شهروندان و شهرداری در سطح پایینی باشد.
۲. به نظر می‌رسد میزان پاسخگویی مدیران شهری در سطح مناسبی نباشد.
۳. به نظر می‌رسد میزان کارایی و اثر بخشی شهرداری بابلسر در سطح مناسبی نباشد.

۴. به نظر می‌رسد بین نگرش افراد تحصیل کرده و سایر شهروندان در زمینه مختلف، خصوصاً همکاری و مشارکت با شهرداری تفاوت معنادار وجود داشته باشد.

پیشینه تحقیق

در زمینه حکمرانی خوب، خصوصاً حکمرانی خوب شهری آنچنان تحقیقات و پایان نامه‌هایی صورت نگرفته است و در مورد عملیاتی کردن این نوع مدیریت جدید بررسی‌های لازم انجام نگرفته است. شاید مقاله دکتر غضنفر اکبری با عنوان سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری بررسی مناسبی باشد نسبت به سایر متون که در آن دیدگاه‌های نظری حاکم بر حکمرانی شهری تشریح و نشان داده شده است و تاکید کرده‌اند که مبانی نظری حکمرانی شهری را باید نزد نظریه‌پردازان علوم سیاسی جستجو کرد و سرمایه اجتماعی نیز عامل قوام و تداوم حکمرانی است. به عبارت دیگر شکل‌گیری حکمرانی شهری مبتنی بر سرمایه اجتماعی است و ائتلاف رژیم‌های سیاسی در جهت حکمرانی خوب شهری و نیل به توسعه منوط به وجود سرمایه اجتماعی است. مقالات دیگری در جستارهای شهر سازی در سال‌های ۸۶ شماره ۱۹ و ۲۰ و همچنین شماره ۲۴ و ۲۵ در سال ۸۷ به موضوع حکمرانی خوب، خصوصاً حکمرانی خوب شهری^۱ پرداخته شده است و تحقق حکمرانی خوب شهری را در گرو تبیین کاربردی جایگاه زنان به عنوان نیمی از شهروندان می‌داند. مقالات دیگری نیز در این زمینه کار شده است که بیشتر به تعاریف حکمرانی خوب شهری پرداخته‌اند و در واقع دایره اشتراک بین آن‌ها زیاد است؛ در نتیجه مهم‌ترین آن‌ها را بیان می‌داریم: برک پور، حکمرانی شهری و نظام اداره شهرها در ایران، شهیدی محمد حسین، شهرسازی و حکمرانی خوب شهری، ترابی علیرضا، مدیریت پایدار شهری در گرو حکمرانی خوب شهری، صالحی اسماعیل، اجلاس سال ۲۰۰۲ کشورها در ژوهانسبورگ^۲ و اهمیت آن در مدیریت شهری، ۸۱ و همچنین سه کتاب؛ ۱. حکمرانی خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی با نویسندگی دکتر مجتبی رفیعیان و سید علی حسین پور؛ ۲. حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت با نویسندگی

رحمت الله قلی پور؛ ۳. مدیریت و حکمروایی شهری^۱ به تألیف دکتر ناصر برک پور و همچنین دکتر ایرج اسدی نگاشته شده است که در این سه کتاب پس از مرور چالش‌های مدیریت شهری، مفهوم شناسی مدیریت شهری در قالب عناوینی چون زمینه‌ها و دلایل پیدایش مفهوم مدیریت شهری، ماهیت مدیریت شهری و ارتباط آن با رویکرد یکپارچه نگر ارائه می‌شود. و پس از آن مدل‌های مدیریت شهری مرور شده به تحقیقات صورت گرفته و همچنین از مدیریت شهری به حکمرانی شهری پرداخته می‌شود.

مفهوم و معیارهای حکمروایی خوب شهری

هر چه ماهیت اتفاقات در شهرها پیچیده تر می‌شود، باید مشی مدیریت آن‌ها نیز پیچیده تر شود (mioch, ۲۰۰۵, ۵۱). حکمرانی مفهوم جدیدی نیست بلکه پیشینه آن به آغاز شکل‌گیری تمدن بشری می‌رسد، به بیانی ساده مفهوم حکمرانی فرآیندی از تصمیم‌سازی است که تصمیم‌ها در آن به اجرا در می‌آیند (فرزین پاک، ۱۳۸۳، ص ۶۸). از این رو می‌توان آن را به قدمت تمدن بشری دانست. به طور خاص یکی از نخستین مطالعات در حوزه مسائل شهری و مرتبط به این موضوع را برایان مک لاین^۲ در اوایل دهه ۱۹۷۰ انجام داده است. او حکمرانی را نوعی فرآیند می‌داند که متضمن نظام به هم پیوسته ای است که هم «حکومت» و هم «اجتماع» را در بر می‌گیرد. افرادی دیگری چون مک کینلی و اتکینسن نیز پس از او این بحث را مطرح کرده‌اند (برک پور، ۱۳۹۰، ص ۲۹۱). بانک جهانی^۳ در مطالعات سال ۱۹۸۹ دریافت که حکمرانی، شیوه مدیریت اداره کشور یا رابطه شهروندان با حکومت‌کنندگان با موضوع محوری توسعه است. پس از آن سازمان ملل در دومین کنفرانس مربوط به سکونتگاه انسانی^۴ (هایتات ۲) در سال ۱۹۹۶ در استانبول تأکید کرد که دولت‌ها در جهت استقرار حکمرانی شهری در شهرهای جهان قدم بردارند و شعار خود را «فعالیت جهانی برای حکمرانی شهری پسندیده» قرار دهند (همان، ۵۰۰). پس از آن مفهوم جدید حکمرانی خوب در سمینارها و همایش‌های متعددی مورد بررسی قرار گرفت

و از سال ۲۰۰۰ بانک جهانی هر ساله گزارشی در مورد فعالیت‌ها و همکاری‌های این بانک با کشورهای مختلف با عنوان «اصلاح نهادهای عمومی و تقویت حکمرانی» منتشر کرده است (عربشاهی، ۱۳۸۳، ص ۱۲). این حوزه عمدتاً تازه مطرح شده است و تقاضاهای جدیدی از موسسه‌ها و سیاست‌های حکومتی را مطرح می‌کند. در این بستر، استقرار و برقرار ماندن یک شیوه اداره خوب تدابیر (قراردادها) گوناگون مسوولیت و مالکیت، برای تأثیر گذاری آینده و قابلیت پذیرفته شدن مناطق حفاظت شده را ضروری می‌داند (Lockwood, ۲۰۰۹, ۷۵۵). در مقام تعریف، حکمرانی شهری نوعی فرایند و ارتباط میان حکومت شهری و شهروندان است که هم حکومت شهری و هم جامعه مدنی را در بر می‌گیرد و بر حقانیت و تقویت عرصه عمومی تأکید دارد (برک پور، ۱۳۹۰، ص ۱۸۲). بنا بر نظریه اکثر صاحب‌نظران حکمرانی شهری یعنی اثر گذاری همه ارکان تأثیر گذار شهری بر مدیریت شهر با تمام سازوکارهایی که به سوی تعالی شهر و شهروندان حرکت کنند، نه اینکه عرصه‌های عمومی و خصوصی کنار گذاشته شوند و فقط عرصه حکومتی اختیار دار آن دو باشد. به عبارتی دیگر منشأ قدرت و مشروعیت در حکمرانی شهری، تمام شهروندان و حضور آن‌ها در همه صحنه‌ها و ارکان جامعه مدنی است (شهیدی، ۱۳۸۶، ص ۴۲). حکمرانی در واقع فرآیندی است که دولت آن را هدایت می‌کند ولی با همکاری بخش خصوصی و جامعه مدنی به پیش می‌رود (برآبادی، ۱۳۸۳، ص ۴۵). در حکمرانی خوب قواعد حکومتی که به وسیله آن‌ها می‌توان کارکردهای سنتی حکومت را هدایت کرد به خوبی مستقر و درک شده‌اند (Lockwood, ۲۰۰۹, ۷۵۵)؛ به طور کلی از برآیند نظرات مختلف حکمرانی خوب می‌بایست ۸ ویژگی عمده داشته باشد. بر این اساس حکمرانی شهری باید مشارکت گرا، اجماع گرا، پاسخگو، شفاف، کارا و کارآمد، در برگیرنده و پیرو قانون باشد (فرزین پاک، ۱۳۸۳، ص ۷۰). این‌گونه تصور می‌شود که لازمه مدیریت شهری اکنون وجود شاخص‌های حکمرانی خوب است. و یک همبستگی مثبت با توسعه را دارا می‌باشد. در نتیجه با در نظر گرفتن همکاری‌های سیاسی، چهارچوب‌های

پاسخگویی و مشارکت شهروندان برای ادعای مطالبات، به عنوان ارکان کلیدی حکمرانی خوب معرفی می‌شوند (ROY, ۲۰۰۷: ۶۷۷). بر اساس مطالعاتی که در زمینه حکمرانی خوب شهری و مطابقت آن با شرایط شهرهای ایران صورت گرفته است. معیارهایی چون مشارکت شهروندان، اثر بخشی و کارایی، پذیرا بودن و پاسخده بودن، مسئولیت و پاسخ‌گویی، شفافیت، قانونمندی، جهت‌گیری توافقی، عدالت، بینش راهبردی و تمرکززدایی را نام برده‌اند که منظور از هر یک از معیارهای فوق به عنوان معیارهای حکمرانی خوب شهری در شهرهای ایران به شرح زیر معرفی می‌گردند

- **مشارکت شهروندان:** منظور از مشارکت، قدرت تأثیر گذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است.
- **کارایی:** این معیار بر استفاده از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار است.
- **پاسخده بودن:** مسئولان شهری باید خواسته‌های شهروندان را دریابند و بپذیرند و نسبت به آن واکنش مناسب را ارائه دهند.
- **مسئولیت و پاسخ‌گویی:** این معیار بر مسئول بودن و حساب پس دادن مسئولان و تصمیم‌گیران در قبال شهروندان استوار است.
- **شفافیت:** شفافیت، نقطه مقابل پنهان‌کاری در تصمیم‌گیری است. پنهان‌کاری، امکان بروز فساد را افزایش می‌دهد.
- **قانونمندی:** منظور، مراعات چارچوب‌های قانونی در تصمیم‌گیری و دور بودن دست افراد غیر مسئول از تصمیم‌گیری‌ها است.
- **جهت‌گیری توافقی:** منظور از جهت‌گیری توافقی، تعدیل و ایجاد توافق میان منافع مختلف است.
- **عدالت:** منظور از عدالت، ایجاد فرصت‌های مناسب برای همه شهروندان در زمینه ارتقای وضعیت رفاهی است.
- **بینش راهبردی:** فرا رفتن از مسائل روزمره شهر و پرهیز از غرق شدن در آن‌ها مستلزم بینشی آینده‌نگر است.

- **تمرکز زدایی:** این مفهوم بر واگذاری اختیار به سازمان‌ها و مراکز مختلف و صلاحیت نهادهای محلی بر انجام وظایف تأکید می‌کند. تمرکز زدایی بر اصل تقویت مسئولیت به سطح پایین‌تر^۱ استوار است (رفعیان، ۱۳۹۰، ص ۹۵ و ۹۶).

عوامل پیدایش نظریه حکمرانی خوب (۱) افزایش بحران‌های مالی

حذف مداخلات دولت در بازارهای مختلف از جمله بازار مالی یکی از توصیه‌های دولت حداقل بود و از اواخر دهه ۱۹۷۰ آزادسازی بازارهای مالی در درون کشورها و بین کشورها آغاز شد و در کشورهای مختلف تعیین نرخ بهره و سهم بخش‌های اقتصادی که پس از رکود بزرگ در دست دولت‌ها بود، به عهده نظام بازار گذاشته شد. این تغییرات با افزایش شدید بحران‌های مالی و پولی در جهان همراه شد. از سال ۱۹۷۰ تا ۱۹۸۰ به طور متوسط هر ساله یک بحران بانکی و ۲/۶ بحران ارزی در جهان رخ می‌داد؛ اما از سال ۱۹۸۱ تا ۱۹۹۷ هر ساله ۶/۱ بحران ارزی و ۴/۵ بحران بانکی به وقوع پیوست. به عبارت دیگر آزادسازی مالی و مداخله کمتر دولت در نظام پولی و ارزی از دهه ۱۹۸۰ موجب گسترش شدید بحران‌های مالی شد. این بحران‌ها نشان داد که حذف مداخله دولت نه تنها لزوماً مثبت نخواهد بود بلکه می‌تواند هزینه‌های جبران‌ناپذیری بر اقتصاد تحمیل کند (میدری، ۱۳۸۳، ص ۲۷۰).

(۲) تحول عملکرد اقتصاد جهانی

انتظار می‌رفت با پذیرش الگوی دولت حداقل در اقتصاد جهانی عملکرد کشورها بهبود یابد اما مطالعات مختلف حکایت از عملکرد ضعیف اقتصاد جهانی در دوره ۱۹۸۰ به بعد (الگوی سیاست‌گذاری، به سوی دولت حداقل تغییر یافت) دارد. مقایسه این دوره با دوره پس از جنگ جهانی دوم تا سال ۱۹۸۰ می‌تواند تأثیر این سیاست بر اقتصاد جهانی را روشن سازد. نگاهی اجمالی به وضعیت اقتصادی این دو دوره نشان می‌دهد که عملکرد دوره دوم بدتر از دوره نخست بوده و نرخ رشد در اکثر کشور های جهان کاهش یافته است و نابرابری افزایش یافته است

1. subsidiary

(همان، ص ۲۷۳).

۳) دیدگاه تکثرگرایی سیاسی و رشد: جامعه مدنی و توزیع قدرت

اندیشه تکثرگرایی، تاریخی طولانی و پربار در اندیشه سیاسی امریکا دارد و ریشه های آن را می توان در نظریه ها و نوشته های رابرت دال جامعه شناس سیاسی امریکا ملاحظه کرد. دال تکثرگرایی را از یک پارادایم کلی به سوی یک نظریه پخته در عرصه سیاست های شهری هدایت کرد (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۱۳۶). دال نظریه خود را به آزمون می گذارد و کمابیش نظریه وی تایید می گردد. او به این نتیجه می رسد که قدرت به طور گسترده میان عموم پراکنده است. احزاب و گروه های سیاسی با گرایش های مختلف با یکدیگر رقابت دارند و قدرتمندترین و با نفوذترین شخصیت شهردار است. تعدادی از مطالعات بسیاری در دهه ۱۹۶۰ به طور کلی نظریه دال را تایید می کنند. این تجربه در امریکا سایر کشورها خصوصاً بانک جهانی و سازمان ملل را به این راه رهنمون کرد که تکثر گرایی یکی از پیش شرط های توسعه است؛ زیرا از تمرکزگرایی و اعمال قدرت مستقیم و یک جانبه از طرف عده ای اقلیت جلوگیری می کند (همان، ص ۱۳۸).

۴) عملکرد اقتصادی کشورهای در حال گذر

پس از فروپاشی بلوک شرق، الگوی اقتصادی این کشورها از برنامه ریزی متمرکز به اقتصاد بازار تغییر یافت. در این کشورها به سرعت شرکت های دولتی به بخش عمومی واگذار شد و مداخله دولت در قیمت ها و سایر امور اقتصادی به شدت کاهش یافت. هر چند انتظار می رفت گذر از اقتصاد دولتی به اقتصاد بازار با مشکلاتی روبه رو باشد، اما آنچه در حوزه اقتصاد در این کشورها به وقوع پیوست به معنای واقعی کلمه یک فاجعه اقتصادی بود. آمار و مستندات نشان می دهد تولید ناخالص داخلی این کشورها در سال ۱۹۹۹ به سال ۱۹۸۹ کاهش چشم گیری را نشان می دهد. تحقیقات صندوق بین المللی پول نیز افزایش فقر و نابرابری در کشورهای در حال گذر را در این دوره تایید می کند (میدری، ۱۳۸۳، ص ۲۷۵).

الزامات حکمرانی خوب

در ابتدا و در تعریف حکمرانی به این نکته اشاره شد که حکمرانی الگویی از تعامل و شراکت سه بخش دولتی، بخش خصوصی و نهاد های مدنی ارائه می کند که با همکاری شراکتی این سه حوزه حکمرانی تحقق می یابد. در واقع فعالیت تعاملی این سه بخش نقش پیش برندگی در حکمرانی و تسهیل کننده آن را خواهند داشت و بستر لازم برای تحقق حکمرانی را فراهم می سازند. در این جا به نقش هر یک از بخش های خصوصی، جامعه مدنی و دولت در تحقق حکمرانی خوب به اجمال سخن خواهیم گفت (قلی پور، ۱۳۸۷، ص ۱۱۰).

۱) نقش بخش خصوصی

رشد عادلانه، تعادل در جنسیت، حفاظت محیطی، توسعه بخش خصوصی، مشارکت اثربخش و مسئولانه در تجارت جهانی به وسیله بازار به تنهایی دست یافتنی نیست. از این رو دولت باید در توسعه پایدار همراه با بخش خصوصی از طریق راه های مناسب مشارکت کند. با توجه به نقش تنظیم کنندگی دولت، بخش خصوصی نیز در فرایند همکاری، نقش مؤثری در تعاملات اجتماعی بر عهده خواهد داشت (همان، ص ۱۱۱).

۲) نقش جامعه مدنی

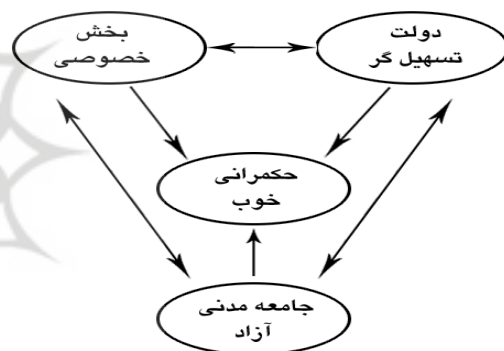
جامعه مدنی نقش مدافع حقوق شهروندان را بر عهده دارد. همان طور که بخش دولتی و خصوصی در عصر حاضر تغییر شکل و نقش داده اند، در روش های عملی جامعه مدنی نیز تغییر ایجاد شده است، جامعه مدنی افراد را با قلمرو عمومی مرتبط می سازد، سازمان های جامعه مدنی مشارکت مردمی را در فعالیت های اقتصادی و اجتماعی سوق می دهند و آن ها را در گروه های قدرتمند به منظور تأثیر گذاری بر سیاست گذاری های عمومی برای منافع اقشار آسیب پذیر سازماندهی می کنند (UNDP، ۱۹۹۷).

۳) نقش دولت

دولت ها در رویکردهای متفاوت، نقش های مختلفی بر

عهده دارند. رویکرد امنیت سبب شکل گیری دولت‌هایی شده که توجه اولیه و اساسی آن‌ها به ایفای نقش امنیتی و برقراری امنیت بوده است. رویکرد توسعه اقتصادی سبب شکل گیری دولت‌هایی شده که توجه و تأکید آن‌ها بر ایفای نقش اقتصادی و اجتماعی بوده است. دولت‌هایی مانند دولت رفاه در این دسته قرار می‌گیرند که تلاش آن‌ها، ایجاد رفاه اجتماعی و تقویت درآمد سرانه بوده است (قلی پور، ۱۳۸۷، ص ۱۱۴). به عبارت دیگر باید ثابت و پایداری در جامعه ایجاد کند، چارچوب‌های قانونی مناسب و اثربخش برای فعالیت بخش عمومی و خصوصی وضع کند، ثبات و عدالت در بازار منجر به تغییر نشود، نقش میانجی در مصالح عمومی داشته باشد و در نهایت در ارائه خدمات عمومی اثربخشی و پاسخگویی داشته باشد (UNDP، ۱۹۹۷).

نمودار ۱. الزامات حکمرانی خوب؛ ماخذ: قلی پور، ۱۳۸۷، ص ۱۱۶؛ و رفیعیان، ۱۳۹۰، ص ۹۷.

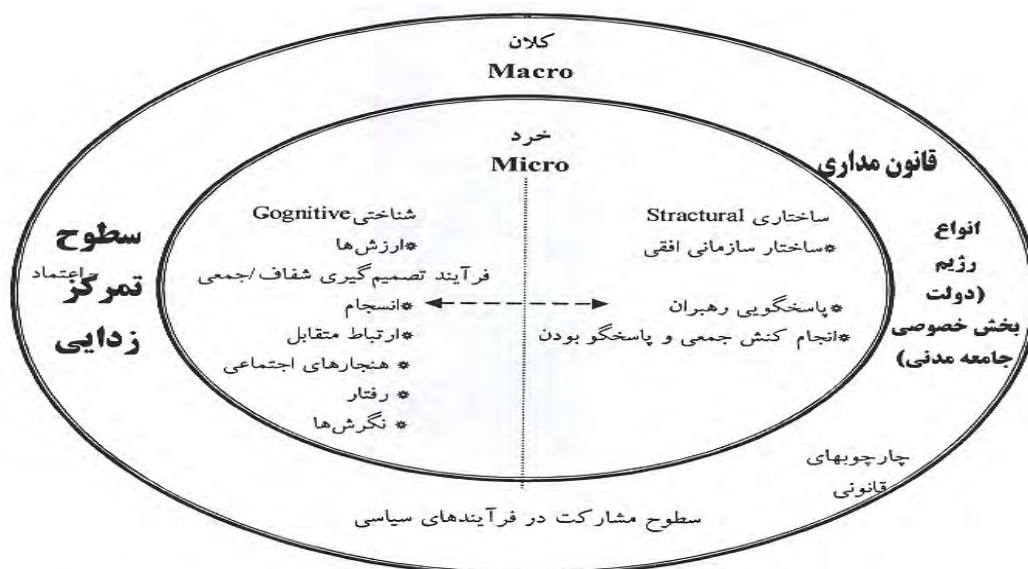
بررسی دیدگاه‌های نظری سیاست شهری و حکمرانی خوب شهری

بنا بر تحلیل نظریه پردازان شهری در اداره امور شهر گروه‌ها و ذینفعان مختلف سهم دارند و بازیگران متعددی در شهر هستند، این بازیگران نهادهای دولتی - غیر دولتی و بخش خصوصی هستند (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۱۵۱). نظریه رژیم‌های شهری توسط کلارنس استون ارائه شد. او رژیم‌های شهری را مجموعه‌ای از مدیریت‌های غیر رسمی می‌داند که تصمیمات و کارهای مربوط به مقامات حکومتی را احاطه و به انجام می‌رساند (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸، ص ۱۶۹). نظریه سرمایه اجتماعی با تأکید بر

برخی متغیرهای خرد چون ارزش‌ها، هنجارها و نگرش‌ها از آن‌ها به عنوان خزانه سرمایه انسانی یاد می‌کند که سبب افزایش اعتماد بین شهروندان می‌گردد. علاوه بر این‌ها بر وجود نهادها و تشکلهای عمومی و وجود روابط افقی و عمودی میان آن‌ها و نهادهای دولتی تأکید دارد که از هم افزایی توان آن‌ها زمینه توسعه پایدار فراهم می‌گردد. متغیرهای دیدگاه و نظریه سرمایه اجتماعی هم در سطح خرد و هم سطح کلان مطرح هستند (اکبری، ۱۳۸۶، ص ۱۵۱). حکمرانی شهری بر خلاف مدیریت شهری فرآیندی مدیریتی است که به ایجاد و حفظ زیر بناها و خدمات شهری می‌پردازد، حکمرانی شهری فرایند کاملاً سیاسی است (شریفیان ثانی، به نقل از اکبری، ۱۳۸۰، ص ۴۹). در حکمرانی خوب نیز سه نوع رژیم یعنی دولت، جامعه مدنی و بخش خصوصی با یکدیگر همکاری می‌کنند. شکل گیری تفاهم، همکاری بین این نوع رژیم‌ها و انجام ائتلاف، بستگی به وجود سرمایه اجتماعی دارد. چارچوب مفهومی ارتباط میان متغیرهای کلان مطروحه توسط نظریه رژیم شهری و حکمرانی شهری و سرمایه اجتماعی را می‌توان به صورت زیر ترسیم نمود.

منطقه مورد مطالعه

قلمرو مکانی این تحقیق شهر بابل در استان مازندران است که در ۵۲ درجه و ۳۹ دقیقه طول شرقی و ۳۶ درجه و ۴۳ دقیقه عرض شمالی واقع شده است. این منطقه از شمال به دریای مازندران، از شمال خاور به جویبار، از جنوب به بابل، از جنوب باختری به آمل و از شمال باختری به فریدون‌کنار محدود می‌شود (آقامیری و یزدانیان، ۱۳۸۸، ص ۱۵۵). از نظر توپوگرافی ارتفاع شهر هفت متر بالاتر از سطح دریای مازندران و ۲۱ متر پایین‌تر از سطح آب‌های آزاد قرار دارد. سطح شهر بابل را دشت فرا گرفته است و جز ناحیه ساحلی و اراضی مجاور رودخانه بابل رود سایر اراضی منطقه مورد مطالعه دارای شیب ۱ تا ۳ درصد است (آقامیری و میرافضل، ۱۳۸۸، ص ۱۸). شهر بابل در مدار معتدل و گرم قرار گرفته و روش ضریب اعتدال این شهر بسیار معتدل است. اما بر اساس طبقه بندی دوما رتن اقلیم آن مرطوب و یا

نمودار ۲. ارتباط میان متغیرهای سطوح کلان و خرد؛ ماخذ: اکبری، ۱۳۸۶، ص ۱۵۲.

می‌باشند (آقامیری و یزدانیان، ۱۳۸۸، ص ۸۷).

تحولات جمعیتی بابلسر

رشد جمعیت اگرچه فی‌النفسه علت توسعه‌نیافتگی و پایین بودن سطح زندگی تلقی نمی‌شود، لیکن اگر جامعه ای قادر به اجابت و پاسخ‌گویی به نیازهای اساسی و تجهیز منابع مادی و انسانی و تأمین نیازهای اساسی، همچنین ایجاد زمینه‌های مشارکت فعال و سازنده جمعیت نباشد، مشکلات عدیده‌ای را به وجود خواهد آورد. افزایش جمعیت قسمت اعظم امکانات جامعه را بلعیده و مازاد اقتصادی قابل ملاحظه‌ای را برای سرمایه‌گذاری و افزایش سطح زندگی باقی نمی‌گذارد. در واقع

بر اساس طبقه‌بندی آمبرژه، اقلیم آن معتدل و مرطوب و به اعتقاد گورزینسکی، اقلیم آن نیمه‌بحری و مرطوب و ملایم می‌باشد (همان، ص ۷). شهر بابلسر به علت برخورداری از اقلیم ساحلی خزر و موقعیت ویژه‌ی جلگه‌ای دارای بارش سالانه‌ی زیاد است. توزیع زمانی بارش نشان می‌دهد که در تمام ماه‌های سال مقداری باران، هر چند اندک در منطقه فرو می‌بارد و به این ترتیب فصل یا ماه خشک به معنای واقعی در بابلسر وجود ندارد، با این حال روند تغییرات ماهانه آغاز بارندگی‌های خزری مهر ماه پر باران‌ترین ماه سال است، در مقابل خرداد ماه و تقریباً اردیبهشت ماه کم باران‌ترین ماه در ناحیه‌ی خزری

نقشه ۱. موقعیت شهر استان بابلسر در استان مازندران؛ مأخذ: آقامیری و همکاران، ۱۳۸۶.

فشار جمعیتی مسئله‌ی سرمایه‌گذاری جمعیتی را پیش می‌کشد، به این معنا که در برابر افراد تازه وارد چنانچه قرار باشد همین سطح زندگی و شرایط کار موجود حفظ شود، لازم است برای تأمین مسکن، تهیه وسایل، ساخت تجهیزات زیربنایی، بندر راه، مدرسه، بیمارستان و سایر کالای مورد نیاز آنان سرمایه‌گذاری گردد؛ چنانچه این حالت، حالت انفجاری جمعیت باشد، قسمت اعظم درآمد ملی را در جهت تأمین مایحتاج مصرفی می‌بلعد و پس انداز برای سرمایه‌گذاری در زمینه‌های تولیدی و اجتماعی باقی نمی‌گذارد. بدینسان افزایش بی‌رویه جمعیت مانعی در برابر کوشش‌هایی است که برای بالا بردن سطح زندگی به اجرا در می‌آید. بر اساس آمار سال ۱۳۸۵، از کل جمعیت ۴۹۰۸۹ نفری شهر بابلسر ۲۴۳۰۳ نفر مرد و ۲۴۷۸۶ نفر زن می‌باشد. جمعیت شهر در طی زمان همواره افزایش یافته است. با این تفاوت که شدت افزایش آن در سال‌های اخیر سیر نزولی را نشان می‌دهد. در سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۴۵ نرخ رشد جمعیت شهر بابلسر برابر ۱٫۲۳ درصد بوده است (آقامیری و یزدانیان، ۱۳۸۸، ص ۵۵). جدول شماره ۱ شمار و نرخ رشد جمعیت شهر بابلسر را در سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۷۵ نشان می‌دهد.

جدول ۱. نرخ رشد جمعیت شهر بابلسر را در سال‌های ۱۳۴۵-۱۳۸۵؛ مأخذ: آقامیری و همکاران، مطالعات GIS شهر بابلسر سال ۱۳۸۶.

سال	شمار (نفر)	دوره	نرخ رشد (درصد)
۱۳۴۵	۱۲۰۱۶	۱۳۳۵-۴۵	۱٫۸۷
۱۳۵۵	۱۸۸۱۰	۱۳۴۵-۵۵	۱٫۵۶
۱۳۶۵	۳۰۲۰۰	۱۳۵۵-۶۵	۱٫۶
۱۳۷۵	۴۰۶۳۰	۱۳۶۵-۷۵	۱٫۳۴
۱۳۸۵	۴۹۰۸۹	۱۳۷۵-۸۵	۱٫۲۳

۱. مشارکت

۱-۱- تعریف مؤلفه

منظور از مشارکت قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم‌گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است. مشارکت فقط به حمایت مردم از تصمیم‌گیران و تأیید سیاست‌های آنان

محدود نمی‌شود، بلکه فرایندی است که در آن شهروندان و مسئولان در تصمیم‌گیری شهری سهیم می‌شوند.

۱-۲- شاخص‌سازی و تعیین معرفه‌ها:

برای میزان سنجش مشارکت و تعیین سطح آن‌ها باید در انتخاب معرفه دقت نظر داشت؛ زیرا این مؤلفه (مشارکت) باید ۴ معنای مختلف را مد نظر داشته باشد تا میزان مشارکت با توجه به تعریف بالا اندازه‌گیری و مشخص شود (رومیانی، ۱۳۸۲، ص ۱۲). همکاری در زمینه‌های خاص با شهرداری، آگاهی دادن به شهروندان از روند طرح‌ها و تصمیمات در شهرداری، استفاده بالقوه افراد به همکاری و همکاری‌های عام با شهرداری مانند: پاک‌نگه داشتن شهر خود و نظافت عمومی. همان‌طور که در بالا توضیح داده شد، مشارکت از مقوله‌های مهم حکمرانی خوب شهری است و برای سنجش این مؤلفه باید دقت نظر فراوان داشت. در این کار تحقیقی برای ارزیابی این مؤلفه از معرفه‌های زیر استفاده شده است:

۱-۲-۱- میزان مشارکت و همکاری با شهرداری؛

۱-۲-۲- رضایت از این همکاری و مشارکت؛

۱-۲-۳- حاضر به همکاری در زمینه کمک مالی؛

۱-۲-۴- حاضر به همکاری در زمینه صرف وقت و زمان برای شهرداری؛

۱-۲-۵- آگاهی از روند تصویب طرح‌ها و تصمیمات در شهرداری؛

۱-۲-۶- مشارکت در پاک‌نگه داشتن فضای سبز شهری؛

۱-۲-۷- حاضر به همکاری کلی با شهرداری.

تجزیه و تحلیل

با تعریفی که از مشارکت ارائه شده است و معنایی که در آن وجود دارد، تحلیل نگارندگان با توجه به تعریف معرفه‌ها این‌گونه است:

بررسی‌های انجام شده با توجه به جدول پاسخ‌ها و میانگین آن‌ها مربوط به سؤالات مشارکت که با طیف لیکرت کد گذاری شده و سنجش شده‌اند، مشارکت با شهرداری در سال گذشته ($X = -1,93$) که بسیار پایین ارزیابی شده است ولی در معرفه‌های دیگر مشاهده

جدول ۲. ارزیابی میانگین معرفه های مؤلفه مشارکت با توجه به طیف لیکرت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

انحراف معیار پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری کسبه	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری افراد تحصیل کرده	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری مراجعین به شهرداری	سوالات مربوط به مشارکت
۰,۴۹۸	-۱,۹۳	-۱,۹۰	-۲	-۱,۹۲	سابقه همکاری با شهرداری
۰,۲۲۳	۰,۰۳	۰,۰۳	۰	۰,۰۳	رضایت از همکاری با شهرداری
۰,۸۷۶	-۰,۰۶	-۰,۵۷	-۰,۳۷	-۰,۰۸	تمایل به کمک مالی به شهرداری
۰,۸۸۵	۰,۳۸	۰	۰,۴۷	۰,۰۶	تمایل به صرف وقت و زمان برای شهرداری
۱,۲۰۳	۰,۰۸	-۰,۰۷	۰,۱۷	۰,۰۶	آگاهی از روند طرح‌های شهرداری
۰,۴۶۹	۱,۳۲	۱,۲۳	۱,۵۷	۱,۲۰	مشارکت در پاک نگه داشتن فضای سبز شهری
۰,۷۱۶	۰,۵۵	۰,۴۷	۰,۵۷	۰,۰۶	در کل حاضر به همکاری با شهرداری
-	-۰,۰۲۴	-۰,۲۰	۰,۰۵	۰,۰۴۸	میانگین کل گروه

می‌شود که حضور بالقوه مردم و افراد برای همکاری با شهرداری در صرف وقت و زمان با میانگین $(=۳,۳۸X)$ در سطحی خوب و بالاتر از متوسط قرار دارد ولی در مورد همکاری مالی با شهرداری $(=X-۰,۶۰)$ افراد تمایل مثبتی ندارند که دلیل این امر می‌تواند عدم اعتماد به استفاده صحیح از این همکاری‌های مالی باشد. آگاهی از روند طرح‌ها و تصمیمات نیز در سطح بالاتر از متوسط $(=۰,۰۸X)$ قرار دارد که می‌تواند نشانگر این باشد شهرداری در ترویج قوانین شهروندی و روند اجرای طرح‌ها در شهرداری تا حدودی موفق عمل کرده است. در معرفه احساس مسئولیت در برابر فضای سبز و امکانات شهرداری که بیانگر همکاری و مشارکت عام و دو سویه بین شهرداری و شهروندان است $(=۱,۳۲X)$ بین خوب تا

آزمون فرضیه آنوای یک طرفه مؤلفه مشارکت

با توجه به اینکه جامعه آماری ما متشکل از ۳ گروه است، برای سنجش وجود تفاوت معنادار در نگرش گروه‌ها از ارزیابی آنوای یکطرفه استفاده شده است. در ارزیابی آنوای

جدول ۳. ارزیابی معرفه های مؤلفه مشارکت با استفاده از طیف لیکرت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

کاملاً خوب ۱ تا ۲	نسبتاً خوب ۰ تا ۱	متوسط ۰	نسب تا ضعیف ۰ تا ۱	کاملاً ضعیف ۱- تا ۲-
مشارکت در حفظ فضای سبز	رضایت از همکاری با شهرداری تمایل به صرف وقت و زمان برای شهرداری آگاهی از روند تصمیمات و طرح‌های شهری در کل حاضر به همکاری با شهرداری		تمایل به کمک مالی با شهرداری	سابقه همکاری با شهرداری

نمودار ۱. میانگین معرفه های مؤلفه مشارکت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

یک طرفه sig معیار قرار می‌گیرد و اگر میزان آن بالاتر از (۰,۰۵) باشد تفاوت معنادار بین گروه‌ها وجود ندارد ولی اگر میزان آن کمتر از (۰,۰۵) باشد، تفاوت معنادار بین گروه‌ها در پاسخ به سؤالات وجود دارد. با توجه به ارزیابی آنوای یکطرفه در نظر ۳ گروه کسبه، افراد تحصیل کرده و برداشت آزاد از شهرداری در رابطه با مشارکت با توجه به sig مشارکت بین گروه‌ها، تفاوت معناداری بین نظرات آنها وجود دارد.

تست LSD استفاده شده است. با توجه به میانگین معرفه های، مؤلفه مشارکت در جدول شماره ۴ نظرات جامع آماری مورد مطالعه در یک راستا بوده‌اند که میانگین کل معرفه های مؤلفه مشارکت ($\bar{x} = ۰,۰۲۴$) حاکی از آن است مشارکت شهرداری با شهروندان در یک سطح نامطلوبی است؛ ولی همان طوری که مشاهده می‌شود بین نظرات افراد تحصیل کرده و کسبه تفاوت معناداری وجود دارد. این بدین معناست که، افراد تحصیل کرده به مراتب

جدول ۴. ارزیابی آنوای یک طرفه مؤلفه مشارکت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

مشارکت	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
بین گروه‌ها	۶۸,۴۴۳۹	۲	۳۴,۲۲۲	۳,۵۳	۰,۰۰۴
Within Groups	۳۹,۶۶۷	۹۷	۹,۶۸۷		
Total	۱۰۰۸,۱۰۷	۹۹			

sig مشارکت بین گروه‌ها (۰,۰۳۳) است که نشانگر تفاوت معناداری بین نظرات افراد مختلف در رابطه بامعرفه های، مؤلفه مشارکت است. با این حال برای سنجش دقیق تفاوت معناداری بین گروه‌های مختلف از

توان بالقوه بیشتری برای همکاری با شهرداری دارند. ولی میان دانشجویان و برداشت آزاد از شهرداری تفاوت معناداری وجود ندارد و هر دو گروه آمادگی مشارکت با شهرداری را دارند. بین ۲ گروه برداشت آزاد از شهرداری

و کسبه نیز تفاوت معناداری وجود دارد، بدین صورت که افراد برداشت آزاد تمایل بیشتری به مشارکت با شهرداری دارند در حالی که کسبه نظری دیگری در رابطه مشارکت با شهرداری دارند و در واقع تمایل کمتری به همکاری با شهرداری دارند.

۲. پاسخگویی

۲-۱- تعریف مؤلفه

این معیار بر مسئول بودن و به عبارتی بر حساب پس دادن مسئولان و تصمیم گیران در قبال شهروندان استوار است.

۲-۲- شاخص سازی و تعیین معرفه‌ها

با توجه به تعریف بالا از پاسخگویی برای تعیین معرفه‌های آن باید رابطه و رفتار شهروندان با مسئولان سنجیده شود و تعیین معرفه‌ها در رابطه با رفتار کارکنان و ارتباط با شهردار و مدیران رده بالای شهری و همچنین اعتقاد و اعتماد به آن‌ها صورت پذیرد. برای سنجش این مؤلفه از مجموع مؤلفه‌های حکمرانی خوب شهری از معرفه‌های به شرح زیر استفاده شده است:

- ۱-۲-۲- تعداد مراجعه به شهرداری در یک سال اخیر؛
- ۲-۲-۲ رضایت از برخورد مسئولین؛
- ۳-۲-۲ رسیدن به نتیجه مطلوب در مراجعه به شهرداری؛
- ۴-۲-۲ اعتماد به فعالیت‌های مدیران شهری؛
- ۵-۲-۲ ارتباط با شهردار و مدیران شهری و در دسترس بودن آن‌ها؛
- ۶-۲-۲ رفتار کارکنان جزء شهرداری با مراجعه کنندگان؛
- ۷-۲-۲ نقش شوراها و تلاش در رفع مشکلات شهروندان؛
- ۸-۲-۲ در کل سنجش میزان پاسخگویی متولیان شهری.

تجزیه و تحلیل

با توجه به میزان مراجعه جامعه آماری مورد مطالعه به شهرداری در سال گذشته ($X=2,19$) به اهمیت شهرداری به عنوان یک ارگان مهم و موثر در شهر پی خواهیم برد. در بررسی‌های انجام شده میانگین رضایت از برخورد

گروه مشخص	سایر گروه‌ها	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	۹۵٪	Confidence Interval
					Lower Bound	Upper Bound
افراد تحصیل کرده	کسبه	۱,۸۳۳۳۳*	۰,۸۰۳۶۳	۰,۰۲۵	۰,۲۳۸۴	۳,۴۲۸۳
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۰,۰۵۰۰۰	۰,۷۵۱۷۳	۰,۹۴۷	۱,۴۴۲۰-	۱,۵۴۲۰
کسبه	افراد تحصیل کرده	۱,۸۳۳۳۳-*	۰,۸۰۳۶۳	۰,۰۲۵	۳,۴۲۸۳-	۰,۲۳۸۴-
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۱,۷۸۳۳۳-*	۰,۷۵۱۷۳	۰,۰۲۰	۳,۲۷۵۳-	۰,۲۹۱۴-
برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	افراد تحصیل کرده	۰,۰۵۰۰۰-	۰,۷۵۱۷۳	۰,۹۴۷	۱,۵۴۲۰-	۱,۴۴۲۰
	کسبه	۱,۷۸۳۳۳*	۰,۷۵۱۷۳	۰,۰۲۰	۰,۲۹۱۴	۳,۲۷۵۳

جدول ۶. ارزیابی میانگین معرفه های مؤلفه پاسخگویی با توجه به طیف لیکرت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

انحراف معیار پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری کسبه	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری افراد تحصیل کرده	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری مراجعین به شهرداری	سوالات مربوط به پاسخگویی
۰,۹۲۰	۰,۰۴	-۰,۳۳	۰,۷	۰,۳	رضایت از برخورد مسئولین شهرداری
۰,۹۷۵	-۰,۲۸	-۰,۴۳	-۰,۲۳	-۰,۲	رسیدن به نتیجه مطلوب در هنگام مراجعه به شهرداری
۰,۹۲۴	۰,۱۲	-۰,۰۷	-۰,۳۳	۰,۶	میزان اعتماد به مسئولین شهری
۰,۸۵۳	۰,۳۳	-۰,۰۷	۰,۳۳	۰,۶۲	راحتی ارتباط با مدیران ارشد شهری
۰,۸۸۰	۰,۰۵	-۰,۰۷	-۰,۱۷	۰,۳	رفتار مناسب کارکنان شهرداری
۰,۵۴۱	-۰,۰۱	-۰,۰۷	-۰,۱۰	۰,۱	رضایت از شورای شهر
۰,۸۷۵	۰,۰۵	-۰,۳۳	۰,۱۰	۰,۳	در کل میزان پاسخگویی متولیان شهری
-	۰,۰۹۴	-۰,۱۹	۰,۰۴۲	۰,۳۴	میانگین کل گروه

مسئولین و متولیان شهری ($X=0,04$) بوده است که با توجه به طیف اندازه گیری لیکرت بالاتر از متوسط قرار می‌گیرد. در نتیجه افراد از برخورد مسئولین و متولیان شهری تا حدودی رضایت دارند. اما در معرفه رسیدن به نتیجه مطلوب در مراجعه به شهرداری ($X=-0,28$) در سطحی نامناسب ارزیابی شده است و این امر بیانگر این است. افراد در مراجعه به شهرداری و رسیدن به نتیجه مطلوب دچار مشکل هستند. در معرفه اعتماد به مسئولین شهرداری و فعالیت‌هایشان ($X=0,12$) افراد تا حدودی به مسئولین و فعالیت‌هایشان اعتماد دارند و با توجه به طیف لیکرت این عدد در رده متوسط تا خوب قرار می‌گیرد. در رابطه با راحتی ارتباط با مدیران ارشد شهری ($X=0,33$) افراد جامعه آماری معتقد هستند که میزان ارتباط با مدیران ارشد شهری تا حدودی مناسب و در حد متوسط رو به بالا قرار دارد. معرفه رضایت از فعالیت شورای شهر میانگین ($X = -0,01$) دارد و با توجه به طیف لیکرت در رده نامناسب ارزیابی می‌شود. با توجه به

بررسی‌های نگارنده، جامعه نسبت به فعالیت‌های شورای شهر هنوز توجه نشده است و از تاثیر و نقش شورای شهر در مدیریت و نظارت شهر بی اطلاع است که به نظر می‌رسد مدیران باید برای توجه فعالیت‌های شورای شهر نزد مردم، دست به اقدامی بزنند. معرفه در کل میزان پاسخگویی متولیان شهری را چگونه می‌بینید ($X=0,05$) در سطحی متوسط ارزیابی شده است، ولی با توجه به این عدد و ارزیابی‌های نگارنده، این مقدار پاسخگویی در سطح حداقل قابل قبول است و نمی‌تواند پشتوانه مناسبی برای اتکا به آن وجود داشته باشد. با توجه به بررسی‌های نگارنده و معرفه های بالا، میانگین مؤلفه پاسخگویی ($X = 0,094$) با توجه به طیف لیکرت بالاتر از ۰ و کمتر از ۱ ارزیابی شده است. این امر بیانگر آن است افراد جامعه آماری میزان پاسخگویی را در سطحی متوسط مد نظر داشته‌اند. این ارزیابی‌هایی که با طیف لیکرت انجام شده است را می‌توان به صورت نمودار ۲ به نمایش گذاشت: (صفحه بعد).

نمودار ۲. میانگین معرفه های مؤلفه پاسخگویی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

جدول ۷. ارزیابی معرفه های مؤلفه پاسخگویی با استفاده از طیف لیکرت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

کاملاً خوب ۱ تا ۲	نسبتاً خوب ۰ تا ۱	متوسط ۰	نسب تا ضعیف ۰ تا -۱	کاملاً ضعیف -۱ تا -۲
	رضایت از برخورد مسئولین میزان اعتماد به مسئولین راحتی ارتباط با مدیران رفتار مناسب کارکنان در کل میزان پاسخگویی		رسیدن به نتیجه مطلوب در هنگام مراجعه به شهرداری	رضایت از شورای شهر

آزمون فرضیه آنوای یک طرفه مؤلفه پاسخگویی

با توجه به اینکه جامعه آماری ما متشکل از ۳ گروه کسبه، برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری و افراد تحصیل کرده است، برای سنجش وجود تفاوت معنادار در نگرش گروه‌ها از ارزیابی آنوای یک طرفه استفاده شده است. در ارزیابی آنوای یک طرفه sig معیار قرار می‌گیرد و اگر میزان آن بالاتر از (۰,۰۵) باشد تفاوت معنادار بین گروه‌ها وجود ندارد ولی اگر میزان آن کمتر از (۰,۰۵) باشد، تفاوت معنادار بین گروه‌ها در پاسخ به سؤالات وجود دارد. با توجه به ارزیابی آنوای یک طرفه بین ۳ گروه کسبه، افراد تحصیل کرده و برداشت آزاد از شهرداری در رابطه با میزان پاسخگویی شهرداری تفاوت معناداری بین ۳ گروه پاسخ دهنده در جامعه آماری وجود دارد. با توجه به ارزیابی آنوای یک طرفه، sig بین گروه‌های پاسخ دهنده در مؤلفه پاسخگویی (۰,۰۲۲) است ولی با توجه به اینکه ارزیابی آنوای یک طرفه به صورت کلی است و جمع ۳ گروه را نشان می‌دهد برای دقت بیشتر از تست LSD استفاده شده است. با توجه به تست LSD بین نظرات افراد ۲ گروه تحصیل کرده و کسبه تفاوت معناداری وجود ندارد و همچنین بین افراد تحصیل کرده و برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری همانند ۲ گروه بالا تفاوت معناداری

جدول ۸. ارزیابی آنوای یک طرفه مؤلفه پاسخگویی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

مشارکت	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
بین گروه‌ها	۲۱۴,۳۹۲	۲	۱۰۷,۱۹۶	۳,۹۴۷	۰,۰۲۲
Within Groups	۲۶۳۴,۶۰۸	۹۷	۲۷,۱۶۱		
Total	۲۸۴۹,۰۰۰	۹۹			

جدول ۹. ارزیابی تست LSD مؤلفه پاسخگویی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

گروه مشخص	سایر گروه‌ها	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	٪۹۵	Confidence Interval
					Lower Bound	Upper Bound
افراد تحصیل کرده	کسبه	۱,۰۳۳۳۳	۱,۳۴۵۶۳	.۴۴۴	۱,۶۳۷۴-	۳,۷۰۴۰
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۲,۳۵۸۳۳-	۱,۲۵۸۷۲	.۰۶۴	۴,۸۵۶۶-	.۱۳۹۹
کسبه	افراد تحصیل کرده	۱,۰۳۳۳۳-	۱,۳۴۵۶۳	.۴۴۴	۳,۷۰۴۰-	۱,۶۳۷۴
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۳,۳۹۱۶۷* ^۱	۱,۲۵۸۷۲	.۰۰۸	۵,۸۸۹۹-	-۸۹۳۴
برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	افراد تحصیل کرده	۲,۳۵۸۳۳	۱,۲۵۸۷۲	.۰۶۴	-۱,۳۹۹	۴,۸۵۶۶
	کسبه	۳,۳۹۱۶۷* ^۱	۱,۲۵۸۷۲	.۰۰۸	.۸۹۳۴	۵,۸۸۹۹

وجود ندارد. به این معنا که افراد این گروه‌ها نظرات همانند هم و در یک راستا داشته‌اند ولی میان کسبه و برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری تفاوت معنادار وجود دارد، به این معنا که افراد گروه برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری معتقدند که شهرداری از میزان پاسخگویی بیشتری برخوردار است ولی گروه کسبه میزان پاسخگویی را در سطحی پایین‌تری ارزیابی کرده‌اند. در کل میانگین پاسخگویی ($x = 0,094$) است، که نشانگر آن است میزان این مؤلفه بالاتر از متوسط است.

۳. کارایی و اثر بخشی

۱-۳- تعریف مؤلفه

این معیار بر استفاده از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان، ارائه خدمات شهری و رضایت مردم استوار

است.
۲-۳- شاخص سازی و تعیین معرفه‌ها
برای میزان سنجش کارایی و اثربخشی و تعیین سطح آن باید در انتخاب معرفه‌ها دقت نظر کافی داشته باشیم تا بتوانیم از معرفه‌هایی استفاده کنیم که میزان کارایی شهرداری و مدیران شهری در شهر بابلسر را در بهترین حالت سنجیده و به نمایش بگذارند. معرفه‌هایی که در سنجش مؤلفه کارایی مدنظر داشته‌ایم بدین شرح‌اند:
۱-۲-۳- رضایت از ارائه خدمات مختلف توسط شهرداری
۲-۲-۳- دریافت به اندازه عوارض و مصرف بهینه آن در شهر
۳-۲-۳- یکسان عمل کردن خدمات شهرداری در مناطق مختلف شهر

۴-۲-۳- موفق بودن شهرداری در پروژه های عمرانی

۳-۲-۵- موفق بودن شهرداری در امر دفع زباله و نظافت شهر
۳-۲-۶- میزان رضایت از احداث پارک‌ها، فضای سبز و زیبایی شهر
۳-۲-۷- اجرای قوانین و مقررات و یکسان نگه داشتن آن برای همه
۳-۲-۸- رضایت از حمل و نقل و شبکه معابر
۳-۲-۹- رضایت از عملکرد کل شهرداری و شورای شهر با بل

باعث می‌شود افراد پرداخت عوارض را به شهرداری امری بیهوده تلقی کرده و حتی از پرداخت آن سر باز زنند. در معرفه بعدی عدالت دسترسی به خدمات افراد جامعه آماری بالاترین میزان نامناسب بودن و نارضایتی را به خود اختصاص داده است ($X = -1,2$) که از دلایل این امر می‌توان توجه شهرداری به محلاتی دانست که از نظر درآمدی و پایگاه اجتماعی در سطح بالاتری نسبت به سایر محلات شهر قرار دارند. این امر باعث شده است دسترسی به خدمات به سایر محلات شهر ناعادلانه صورت گیرد. در نتیجه میزان نارضایتی در سایر محلات مشهود باشد. در معرفه موفق بودن در پروژه های عمرانی، افراد جامعه آماری مورد مطالعه این نظر را داشته‌اند که شهرداری در اجرای پروژه های عمرانی تا حدودی موفق

تجزیه و تحلیل

با توجه به بررسی‌های انجام شده و جدول فوق، میزان رضایت افراد از مقدار دریافت عوارض ($X = -0,42$) است

جدول ۱۰. ارزیابی میانگین معرفه های مؤلفه کارایی و اثر بخشی با توجه به طیف لیکرت؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

انحراف معیار پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های کل جامعه آماری	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری کسبه	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری افراد تحصیل کرده	میانگین پاسخ‌های جامعه آماری مراجعین به شهرداری	سؤالات مربوط به کارایی
۰,۹۰۴	۰,۵۱	۰,۶۳	۰,۴۳	۰,۴۸	رضایت از ارائه خدمات
۰,۹۲۳	-۰,۴۲	-۰,۴	-۰,۶۰	-۰,۳	رضایت از مقدار دریافت عوارض
۰,۷۶۴	-۱,۰۴	-۱,۰۷	-۱,۰۷	-۱	عدالت در دسترسی به خدمات
۰,۷۶۶	۰,۶۷	۰,۴	۰,۹	۰,۷	میزان موفقیت شهرداری در پروژه های عمرانی
۰,۸۶۸	۰,۹۳	۰,۹۷	۰,۹۳	۰,۹	رضایت از دفع زباله و نظافت شهر
۰,۹۲۹	۰,۸۱	۰,۶۷	۰,۴۷	۱,۱۷	رضایت از احداث پارک‌ها، فضای سبز و زیبایی شهر
۰,۹۱۴	-۰,۷۵	-۰,۷۷	-۰,۶۷	-۰,۸	اجرای قوانین و یکسان نگه داشتن آن توسط شهرداری
۰,۶۸۰	-۰,۸۹	-۱	-۱	-۰,۷۳	رضایت از شبکه معابر و کیفیت آن
۱,۰۸۶	-۰,۰۵	۰,۰۳	-۰,۳۳	۰,۱۰	رضایت از میزان عملکرد متولیان شهری
-	-۰,۰۲۵	-۰,۰۶	-۰,۱۰۴	۰,۰۵۷	میانگین کل گروه

که بیانگر این امر است افراد جامعه آماری مورد مطالعه از میزان دریافت عوارض رضایت مناسب را دارا نمی باشند. از مهم‌ترین دلایل این نارضایتی، می‌توان به عدم استفاده مناسب از این عوارض در عمران و آبادانی شهر دانست که عمل کرده است ($X = 0,67$). در امر دفع زباله و نظافت شهر افراد بالاترین میزان رضایت‌مندی از مؤلفه کارایی و اثر بخشی را با میانگین ($X = 0,93$) ابراز داشته‌اند. این امر بیانگر سطح متوسط رو به بالا بودن و تا حدودی

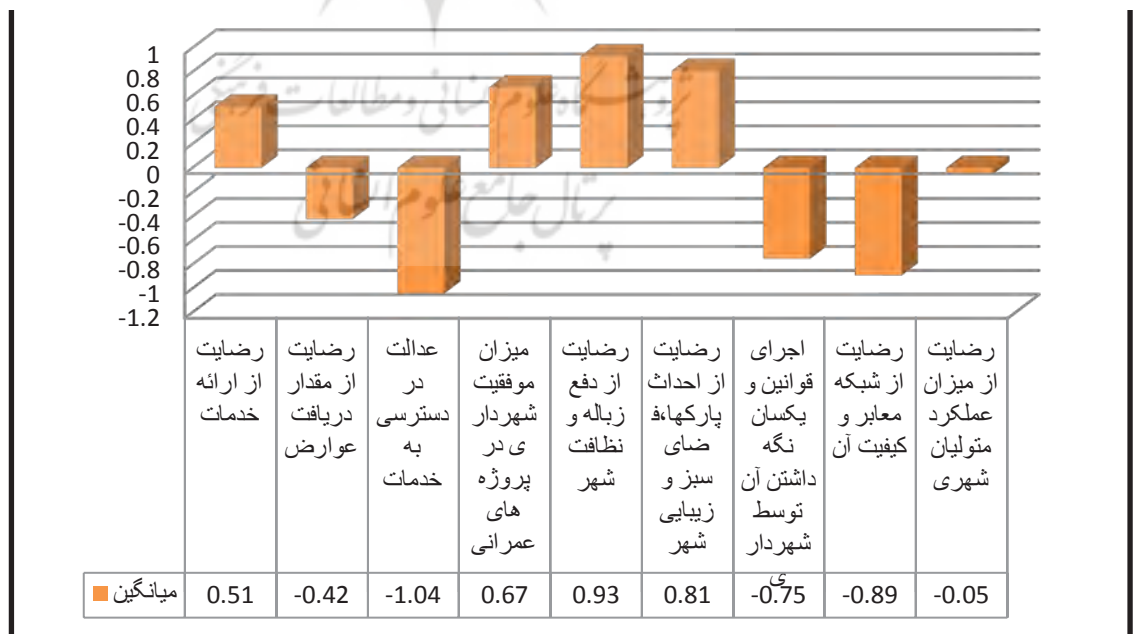
رضایت‌مندی افراد جامعه آماری مورد مطالعه از نظافت و امر دفع زباله، توسط شهرداری است. میزان رضایت از احداث پارک و فضای سبز با توجه به نظر جامعه آماری در سطح بالاتر از متوسط ارزیابی شده است ($X=+0.81$). از جمله دلایل این امر می‌توان به توریستی بودن شهر بابلسر اشاره کرد که فضای سبز در امر جذب توریست موثر واقع شده است.

به زد و بندهای اداری اشاره کرد که اغلب در مدیریت شهری ایران دیده می‌شود و شهرداری بابلسر نیز با توجه به بررسی‌های به عمل آمده از این قاعده مستثنی نبوده است. در مورد معرفه رضایت از شبکه معابر و حمل و نقل شهری، جامعه آماری نظر مثبتی ندارند و معتقدند که شبکه معابر و کیفیت آن از سطح مناسبی برخوردار نیست و نظر خود را با میانگین ($X=-0.89$) بیان داشته‌اند. که با توجه به طیف لیکرت در رده ای نامناسب و پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده است. از جمله دلیل این امر شیب معابر بابلسر و همچنین پایین بودن آن از سطح دریا

معرفه اجرای قوانین و یکسان نگه داشتن آن برای همه در سطحی نامناسب و در رده ای پایین‌تر از متوسط ارزیابی شده است ($X=-0.75$). از دلایل این امر می‌توان

جدول ۱۱. ارزیابی معرفه‌های مؤلفه کارایی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

کاملاً خوب ۲	نسبتاً خوب ۱	متوسط ۰	نسبتاً ضعیف -۱	کاملاً ضعیف -۲	
	رضایت از ارائه خدمات میزان موفقیت شهرداری در پروژه‌های عمرانی رضایت از دفع زباله و نظافت شهر رضایت از احداث پارک‌ها فضای سبز و زیبایی شهر		رضایت از مقدار دریافت عوارض اجرای قوانین و یکسان نگه داشتن آن رضایت از شبکه معابر و کیفیت آن رضایت از میزان عملکرد متولیان شهری	عدالت در دسترسی به خدمات	

نمودار ۳. میانگین معرفه‌های مؤلفه کارایی و اثربخشی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

است که نیازمند توجه دقیق به زیر ساخت‌های مناسب شهرسازی دارد که با توجه به بررسی‌های به عمل آمده در شهر بابلسر رعایت نشده است.

میانگین مؤلفه کارایی و اثر بخشی ($X = -0,025$) با توجه به طیف لیکرت بین ۰ تا ۱- ارزیابی می‌شود. این امر بیانگر آن است میزان کارایی و اثر بخشی شهر داری بابلسر در سطحی مطلوب و مناسب ارزیابی نمی‌شود. با توجه به معرفه های بالا و توضیحات ارائه شده، میزان رضایت کلی افراد از کارایی و اثربخشی شهرداری بابلسر با توجه به طیف لیکرت در رده ای پایین‌تر از متوسط ($X = -0,025$) ارزیابی می‌شود.

آزمون فرضیه آنوای یک طرفه مؤلفه کارایی و اثربخشی

جامعه آماری ما متشکل از ۳ گروه کسبه، برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری و افراد تحصیل کرده است، برای سنجش وجود تفاوت معنادار در نگرش گروه‌ها از ارزیابی آنوای یک طرفه استفاده شده است. در ارزیابی آنوای یک طرفه sig معیار قرار می‌گیرد. sig مؤلفه کارایی و اثر بخشی با توجه به جدول زیر (۰,۵۹۸) است که نشان دهنده عدم تفاوت معناداری بین گروه‌های جامعه آماری است. برای ارزیابی بین گروهی مؤلفه کارایی، تست LSD نیز مورد بررسی قرار گرفته شده است.

tست LSD که در صفحه قبل ارائه شده است، بیانگر این است در بین گروه‌های پاسخ دهنده هیچ تفاوت معناداری مشاهده نمی‌شود. این امر بیانگر این است که

در رابطه با مؤلفه کارایی و اثر بخشی جامع آماری مورد مطالعه، نظراتی کاملاً در راستای هم داشته‌اند. در نتیجه کارایی و اثر بخشی در شهرداری بابلسر را مطلوب ارزیابی نکرده‌اند.

نتیجه گیری و جمع‌بندی

طی چند دهه اخیر حکمرانی خوب شهری به عنوان اثربخش‌ترین و پایدارترین شیوه اعمال مدیریت نظام پیچیده و چندسطحی امروزه شهرها مطرح شده است. محوریت این رویکرد در مدیریت شهری، بر مبنای توسعه مردم سالاری و برابر خواهانه برای تأثیرگذاری تمامی نیروهای دارای نفع و نفوذ در اداره امور شهرها و همچنین پاسخگویی به تمامی نیازهای این گروه‌ها است. بر اساس مطالعاتی که در زمینه حکمرانی خوب شهری صورت گرفته است، معیارهایی چون مشارکت شهروندان، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی، پذیرا بودن، مسئولیت پذیری، شفافیت، قانونمندی، جهت گیری توافقی، عدالت، بینش راهبردی و تمرکز زدایی را مطرح کرده‌اند. با توجه به مدل بهبود حکمرانی و عبارات بالا، ۳ مؤلفه مشارکت شهروندان، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی از تأثیرگذاری بیشتری در شهر برخوردارند که سعی شده است در این تحقیق این مؤلفه‌ها بررسی شده و میزان اجرای آن توسط شهرداری به عنوان مهم‌ترین متولی شهر و همچنین شهروندان بررسی شود. شهر بابلسر در چند سال اخیر پیشرفت قابل ملاحظه ای در زمینه های شهری کرده است که با توجه به نظر شهروندان، دلیل عمده آن شهردار

جدول ۱۲. ارزیابی آنوای یک طرفه مؤلفه کارایی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

مشارکت	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
بین گروه‌ها	۴۰,۴۰۲	۲	۲۰,۲۰۱	۰,۵۱۷	۰,۵۹۸
Within Groups	۳۷۹۳,۳۰۸	۹۷	۳۹,۱۰۶		
Total	۳۸۳۳,۷۱۰	۹۹			

جدول ۱۳. ارزیابی تست LSD مؤلفه کارایی و اثر بخشی؛ ماخذ: تحقیقات نگارنده، سال ۱۳۸۹.

گروه مشخص	سایر گروه‌ها	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	۹۵٪	Confidence Interval
					Lower Bound	Upper Bound
افراد تحصیل کرده	کسبه	-.۴۰۰۰۰	۱,۶۱۴۶۵	.۸۰۵	۳,۶۰۴۶-	۲,۸۰۴۶
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۱,۴۵۸۳۳-	۱,۵۱۰۳۶	.۳۳۷	۴,۴۵۶۰-	۱,۵۳۹۳
کسبه	افراد تحصیل کرده	.۴۰۰۰۰	۱,۶۱۴۶۵	.۸۰۵	۲,۸۰۴۶-	۳,۶۰۴۶
	برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	۱,۰۵۸۳۳-	۱,۵۱۰۳۶	.۴۸۵	۴,۰۵۶۰-	۱,۹۳۹۳
برداشت آزاد از مراجعین به شهرداری	افراد تحصیل کرده	۱,۴۵۸۳۳	۱,۵۱۰۳۶	.۳۳۷	۱,۵۳۹۳-	۴,۴۵۶۰
	کسبه	۱,۰۵۸۳۳	۱,۵۱۰۳۶	.۴۸۵	۱,۹۳۹۳-	۴,۰۵۶۰

بررسی و نتیجه گیری مؤلفه های سنجیده شده

در این مقاله سه مؤلفه زیر مورد بررسی قرار گرفتند:

(الف) مشارکت: منظور از مشارکت قدرت تأثیرگذاران بر تصمیم گیری‌ها و سهیم شدن شهروندان در قدرت است.

(ب) پاسخگویی: این مؤلفه بر مسئول بودن و به عبارت گویاتر حساب پس دادن مسئولان و تصمیم گیران در قبال شهروندان استوار است.

(ج) کارایی و اثربخشی: این معیار بر استفاده از منابع موجود برای تأمین نیازهای شهروندان و رضایت مردم استوار است.

در کل با توجه به ۳ مؤلفه مشارکت، پاسخگویی، کارایی و اثربخشی نتیجه کار این گونه بود:

مشارکت با میانگین ($X = -۰,۰۲۴$) در سطحی پایین تر از متوسط قرار دارد و این بیانگر آن است مشارکت در شهر بابلسر در سطحی پایین است ولی در این مؤلفه رشد چشم گیری نسبت به سال‌های قبل مشاهده می‌شود. در این مؤلفه علاوه بر میزان مشارکت، میل افراد به مشارکت در شهرداری سنجیده شد، که مشاهده شد در افراد تحصیل کرده، میل و رغبت بیشتری برای مشارکت

جدیدی است که با پشتوانه شورای شهر و همکاری مردم توانسته است اثرگذاری خود را بر مدیریت شهر افزایش دهد و کیفیت شهر را تا حد قابل قبولی بالا ببرد. این شهر به علت موقعیت توریستی آن و وجود رودخانه‌ی بابلرود که شهر را به دونیم تقسیم می‌کند، دارای موقعیت خاصی است که اگر این موقعیت بیشتر مورد توجه و مطالعه قرار گیرد، می‌تواند کیفیت شهر را چه از لحاظ جذب توریسم و چه از لحاظ شهر سالم بالا ببرد. با توجه به بررسی‌های انجام شده در این تحقیق که موضوع اصلی آن بررسی عملکرد حکمرانی خوب شهری در شهر بابلسر است، ۳ مؤلفه مشارکت، پاسخگویی، اثربخشی و کارایی در شهرداری بابلسر مورد مطالعه قرار گرفت. برای بالا بردن میزان دقت از سه گروه مختلف در شهر نظرسنجی به عمل آمد که این سه گروه عبارتند از:

۱. افراد تحصیل کرده مقیم بابلسر: افراد بالاتر از لیسانس که ساکن بابلسر هستند.
۲. مراجعه کنندگان به شهرداری: به معنای افرادی که روزانه به شهرداری مراجعه کرده‌اند.
۳. کسبه مقیم بابلسر: افراد که در شهر بابلسر کسبه هستند.

با شهرداری در زمینه های مختلف وجود دارد و این بیانگر آن است، اگر شهرداری نظر خود را معطوف به همکاری با شهروندان خصوصاً افراد تحصیل کرده سوق دهد به نتایج مطلوبی خواهد رسید. در نهایت آن گونه که مشاهده شد، فرضیه ۱ و ۴ تایید می شود و مشارکت در سطح بسیار پایینی ارزیابی شد.

مؤلفه پاسخگویی با میانگین $(X=0,094)$ در سطحی بالاتر از متوسط قرار دارد. با توجه به مؤلفه های حکمرانی خوب شهری، پاسخگویی یکی از شاخص های مهم است که اگر در سطحی مناسبی باشد، بدون شک بسیاری از شاخص های دیگر راهی جز بهبود ندارند. البته این نکته را باید مورد توجه قرار داد که هرچه پاسخگویی در سطح مناسبی باشد، باز این توان را دارد که سطح آن ارتقاء یابد. این میانگین نشانگر آن است افراد از پاسخگویی کارکنان شهرداری و همچنین رفتار آنها تا حدودی رضایت دارند. همان طوری که مشاهده شد فرضیه ۲ که مبتنی بود بر پایین بودن سطح پاسخگویی در شهرداری تایید نمی شود و مؤلفه پاسخگویی در شهرداری بابلسر، در سطحی متوسط ارزیابی شده است. کارایی با میانگین $(X=-0,025)$ در سطحی پایین تر از متوسط قرار می گیرد. کارایی و اثربخشی یکی از مهم ترین شاخص های حکمرانی خوب شهری است، در شهر بابلسر آن گونه که مشاهده می شود در سطحی پایین قرار دارد. البته در معرفه های مختلف نظرات متفاوتی ارائه شده است، به طور نمونه در امر دفع زباله و نظافت شهر و همچنین پروژه های عمرانی جامعه آماری مورد مطالعه نظر مثبتی داشته اند و معتقد بوده اند که این معرفه ها در شهر بابلسر در سطح مناسبی هستند ولی در معرفه های دیگر مانند رعایت قوانین و مقررات، عدالت دسترسی به خدمات، میزان دریافت عوارض و کیفیت شبکه ارتباطی، گروه ها نظر مثبتی نداشته اند و آن گونه که مشاهده شد با اینکه شهرداری و شورای شهر تمام سعی خود را برای ارتقای این معرفه ها خصوصاً در سال های اخیر انجام داده اند، ولی نتوانسته اند که این معرفه ها را تا سطحی مناسب ارتقا دهند. بنابراین فرضیه سوم که مبتنی بود بر سطح پایین کارایی و اثر بخشی نیز تایید می شود. با توجه به بررسی

۳ مؤلفه بالا صحت فرضیه اصلی و فرضیه های فرعی ما جز فرضیه دوم که پاسخگویی را نیز در سطح نامناسبی بیان داشته بود (که با توجه به توضیحات داده شده در سطحی متوسط است) تایید می شود.

پیشنهادها

برای ارتقای این سه مؤلفه مورد نظر، با توجه به مطالعات انجام شده، نگارنده پیشنهاداتی برای ارتقای آنها دارد که امیدوار است با انجام این پیشنهادات سه مؤلفه، پاسخگویی، کارایی و اثربخشی به سطح مناسب و قابل قبول برسند. پیشنهادات در سه دسته، مشارکت، پاسخگویی و کارایی بیان می شوند که عبارتند از:

۱. مشارکت

- ۱-۱- استفاده از نظرات شهروندان مختلف خصوصاً افراد تحصیل کرده و دانشگاهی.
  - ۱-۲- دعوت به همکاری و مشارکت از شهروندان در زمینه های رفع مشکلات شهر، خصوصاً دانشجویان و افراد تحصیل کرده.
  - ۱-۳- ایجاد برنامه های همگانی مانند نظافت ساحل و جنگل و پارکها.
  - ۱-۴- وجود سامانه ای اینترنتی برای شناخت و درک قوانین شهری توسط شهروندان.
  - ۱-۵- وجود بروشورهایی برای توجیه قوانین و حقوق شهری برای شهروندان کمتر تحصیل کرده و کسبه.
  - ۱-۶- نظر خواهی از شهروندان در مورد احداث پروژه های عمرانی در شهر (با تاکید بیشتر بر افراد تحصیل کرده همان محله)
- ### ۲. پاسخگویی:
- ۲-۱- وجود سامانه ای ارتباطی که شهروندان بتوانند به راحتی با مدیران شهری ارتباط برقرار کنند.
  - ۲-۲- ایجاد بخش خاصی در شهرداری که شهروندان کارهای کوچک خود را از طریق ارتباط تلفنی گزارش دهند.
  - ۲-۳- گزارش سالانه شهرداری به شهروندان و ارائه کارهایی که سال قبل صورت گرفته است.
  - ۲-۴- تدوین برنامه های آینده (پروژه های عمرانی) و ارائه آن در سطح شهر.

۲-۵- در دسترس قرار دادن طرح‌های تفضیلی و جامع در مرکز محلات شهر.

۲-۶- تشکیل جلسات ماهانه توسط شهرداری و دعوت از صنفاها و ارگان‌های مختلف شهر برای هماهنگی بیشتر.

۳. کارایی و اثربخشی

۳-۱- مصرف بهینه عوارض به طوری که شهروندان صرف شدن آن را برای محله و شهر خود متوجه شوند.

۳-۲- نظارت از سوی شورای شهر در امر اجرای قوانین و مقررات در شهرداری (وجود یک نماینده‌ی ناظر از طرف شورای اسلامی شهر به صورت تمام وقت در شهرداری).

۳-۳- توجه بیشتر به یکسان عمل کردن مقررات و ارائه خدمات یکسان برای همه محلات.

۳-۴- ساخت استراحت گاه‌های مرکزی و همچنین خدمات توریستی خصوصاً در سواحل برای کسب درآمد و همچنین جذب توریسم.

۳-۵- استاندارد سازی شبکه معابر، خصوصاً در محلاتی که شیب مناسب وجود ندارد.

۳-۶- مکانیزه کردن دفع زباله در تمام محلات شهر.

۳-۷- ایجاد پارک و فضای سبز محله‌ای.

۳-۸- همکاری با سایر اصناف و ارگان‌های شهری برای بالا بردن کارایی پروژه‌های عمرانی.

منابع مأخذ

اکبری، غضنفر (۱۳۸۶) سرمایه اجتماعی و حکمرانی شهری، فصلنامه جستارهای شهرسازی، شماره ۲۴-۲۵، آقا میری سید رضا، میر افضل سید به فر (۱۳۸۸)، از مشهد سر تا بابلسر، شورای اسلامی شهر بابلسر
آقا میری سید رضا، یزدانین معصومه (۱۳۸۸)، شناخت جامع عرصه‌های توسعه شهری، شورای شهر بابلسر
آقا میری سید رضا (۱۳۸۸) مطالعات GIS شهر بابلسر، شرکت مهندسی مشاور شهرساز امروز.
برک پور، ناصر (۱۳۸۵) حکمروایی شهری و نظام اداره شهرها در ایران، همایش برنامه ریزی و مدیریت شهری.
برک پور، ناصر، اسدی، ایرج (۱۳۹۰) مدیریت و حکمروایی شهری، انتشارات دانشگاه هنر.

تاجدار، وحید و اکبری، مصطفی؛ زنان حکمروایی خوب شهری. فصلنامه جستارهای شهرسازی شماره ۲۴-۲۵.

ترابی، علیرضا (۱۳۸۳) مدیریت پایدار شهری در گرو حکمرانی خوب. فصلنامه شهرسازی‌ها شماره ۶۹.

رفعیان، مجتبی، حسین پور، علی (۱۳۹۰) حکمرانی خوب شهری از منظر نظریات شهرسازی، انتشارات طحان.

شورت، جان رنه (۲۰۰۶) نظریه شهری ارزیابی انتقادی، ترجمه کرامت الله زیاری و همکاران، انتشارات دانشگاه تهران.

شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰) مشارکت شهروندی، حکمرانی شهری و مدیریت شهری، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۸، تهران: انتشارات سازمان شهر داری‌های کشور

شریفیان ثانی، مریم (۱۳۸۰) سرمایه اجتماعی مفاهیم اصلی و چهارچوب نظری، فصلنامه علمی پژوهشی مددکاری اجتماعی شماره ۸ تهران: دانشگاه علوم بهزیستی

شریف زاده فتاح و رحمت الله قلی پور (۱۳۸۲) حکمرانی خوب و نقش دولت. فصلنامه فرهنگ مدیریت شماره ۴

شهیدی، محمد حسین (۱۳۸۶) شهر سازی، حمل و نقل و حکمروایی شهری، جستارهای شهرسازی، شماره ۲۰-۱۹.

رومیانی حجت (۱۳۸۲) حکمرانی خوب، فصلنامه مدیریت شهری، شماره ۱۴، تهران: انتشارات سازمان شهرداری‌های کشور.

زمانی، قاسم (۱۳۷۹) حقوق بین‌المللی اقتصادی، موسسه مطالعات و پژوهش‌های حقوقی شهر دانش
زارعی، محمدحسین (۱۳۸۳) حکمرانی خوب، حاکمیت و حکومت در ایران، مجله تحقیقات حقوقی، شماره ۴۰

صالحی، اسماعیل (۱۳۸۱) اجلاس ۲۰۰۲ سال کشورها در ژوهانسبورگ و اهمیت آن در مدیریت شهری، فصلنامه شهرداری‌ها، شماره ۳۵

فرزین پاک، شهرزاد (۱۳۸۳) آموختنی‌های شهر، حکمرانی خوب چیست، فصلنامه شهرداری‌ها، شماره ۶۹

عربشاهی، زهرا (۱۳۸۳) برنامه قانون چهارم زیر ذره بین حکمروایی خوب شهری، فصلنامه شهرداری‌ها شماره ۶۹

قلی پور، رحمت الله (۱۳۸۴) تحلیل رابطه حکمرانی خوب

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری
Urban Management
شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲
No.31 Spring & Summer

■ ۶۳ ■

ment.

Lockwod, Michael (2009); good governance for terrestrial protected areas. journal of environmental management.

و فساد اداری، فصلنامه فرهنگ مدیریت، سال ۳ شماره ۱۰

قلی پور، رحمت الله (۱۳۸۷) حکمرانی خوب و الگوی مناسب دولت. معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی- دفتر گسترش تولید علم
کلانتر، خلیل (۱۳۸۲) پردازش و تحلیل داده‌ها در تحقیقات اجتماعی- اقتصادی، مهندسين مشاور طرح و منظر

میدری، احمد و خیر خواهان جعفر (۱۳۸۳) مجموعه مقالات حکمرانی خوب بنیان توسعه، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

میدری، احمد (۱۳۸۳) مقدمه ای بر نظریه حکمرانی خوب، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

میدری، احمد (۱۳۸۳) تغییر در سیاست‌های بانک جهانی و پیدایش نظریه حکمرانی خوب، فصلنامه مفید، شماره ۴۲

میدری، احمد (۱۳۸۱) سازگاری انواع حکمرانی شرکتی با اقتصاد ایران، رساله دکتری دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران.

میدری، احمد (۱۳۸۴) حکمرانی خوب و امکان سنجی آن در ایران، موسسه عالی آموزش و پژوهش مدیریت و برنامه ریزی

نقیب زاده، احمد (۱۳۸۳) باز خوانی نظم برخاسته از معاهدات و ستفالی، فصلنامه دانشکده حقوق و علوم سیاسی شماره ۶۵

نقیبی مفرد، حسام (۱۳۸۹) حکمرانی مطلوب در پرتو جهانی شدن حقوق بشر، موسسه مطالعات پژوهش‌های حقوقی شهر دانش.

habitat,(2003);global report on human settlement.oxford university press.

roy,indrajit(2007);civil society and good governance.worold development. vol.36,no,4

Lewis, dan and jaana mioch (2005); urban vulnerability and good governance. journal of contingencies and crisis msnsg-

مدیریت شهری

دوفصلنامه مدیریت شهری

Urban Management

شماره ۳۱ بهار و تابستان ۹۲

No.31 Spring & Summer

■ ۶۴ ■